

KS. MARCIN NABOŻNY
KS. WŁADYSŁAW WYSZOWADZKI

**„PARAFIA W PRAWIE KANONICZNYM I W PRAWIE
POLSKIM”, REDAKCJA SŁAWOJ LESZEK GŁÓDŹ,
JÓZEF KRUKOWSKI, MIROŚLAW SITARZ,
LUBLIN [2013], TNKUL, s. 293, ISBN 978-83-7306-616-8**

Parafia jako najmniejsza jednostka organizacyjna Kościoła katolickiego jest, według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi¹. Parafia zawsze stanowiła przedmiot zainteresowań wielu dyscyplin nauki, w ramach których prowadzono badania dotyczące różnych aspektów jej funkcjonowania. Z historycznego namysłu nad rzeczywistością parafii na uwagę zasługuje geneza i rozwój przestrzenny organizacji parafialnej, które to, niestety, z powodu braku odpowiedniej bazy źródłowej dla najwcześniejszego okresu, ubrane są w szereg hipotez, stanowiących często podstawę do naukowych polemik. Podejmując refleksję nad parafiami

---

KS. MGR LIC. MARCIN NABOŻNY, kapłan diecezji rzeszowskiej, doktorant w Instytucie Historii Kościoła i Patrologii KUL. Kontakt: marcin.nabozny@gmail.com

KS. DR WŁADYSŁAW WYSZOWADZKI, kapłan archidiecezji warszawskiej, dr teologii biblijnej i filozofii, wicerektor Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii, proboszcz parafii pw. Chrystusa Króla w Londynie. Kontakt: 55 Foxbourne Road, SW17 8EN, London.

¹ KPK kan. 515 § 1.

w aspekcie historycznym jak i teraźniejszym, nie można nigdy pominąć konstytutywnych elementów stanowiących o istnieniu i działaniu tych wspólnot wiernych. Należą do nich: kler parafialny, wierni, kościół parafialny (budownictwo, wyposażenie), bractwa, stowarzyszenia, szkolnictwo i opieka społeczna oraz szeroko rozumiane życie religijno-moralne. Stąd też we wspomnianych obszarach prowadzone były różnego rodzaju badania, mające na celu jak najszersze ukazanie, czym generalnie była parafia i jakie były jej dzieje. Na parafii swoją naukową uwagę skupiają zarówno teologowie pastorałści (liturgika, homiletyka), humaniści (historycy, socjologowie), jak również prawnicy. We wszystkich tych obszarach znaczący jest dorobek piśmienniczy wspomnianych grup naukowców, w którym dominuje częściowe, aspektowe lub partykularne ujęcie zagadnienia, określane mianem mikrohistorii. Ciągłe w historiografii parafialnej brakuje ogólnych opracowań, stanowiących wspólny mianownik wszystkich czynników konstytuujących parafie na przestrzeni wieków. Nie jest to jednak postulat badawczy łatwy do zrealizowania, bowiem rzeczywistość parafii często różni się, w zależności od czasu, w jakim funkcjonuje, jak również określonego terytorium. Stąd też nie jest możliwe stworzenie ogólnych opracowań dających wyczerpujące informacje o parafii od początków ich istnienia do czasów obecnych². Można więc wysunąć wniosek, iż jedynym sposobem do stworzenia makrohistorii parafii jest przygotowanie opracowań ukazujących dzieje poszczególnych jednostek administracyjnych w jak najszerzej czasoprzestrzeni. Niezwykle cenne jest również ukazywanie aspektów funkcjonowania wspólnot parafialnych, mając na uwadze osoby tworzące te rzeczywistość, jak i inicjatywy religijne i społeczne tworzące wczoraj i dziś parafii.

Należy podkreślić, że parafia od początku swego istnienia wpisana była w kontekst kulturalny, społeczny i prawny danego państwa. Prawne regulowanie działalności parafii i zarządzających w nich duchownych stanowiło przedmiot ustaleń prawa powszechnego i partykularnego. Znajdujemy tego ślady w dokumentach soborów powszechnych, synodów, jak również kodeksach prawnych. Biorąc pod uwagę parafię wpisaną w prawne ramy Kościoła katolickiego i polskiego, bardzo cenna wydaje się recenzowana inicjatywa wydawnicza. Praca zbiorowa *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim* została przygotowana pod redakcją abpa Sławoja Leszka Głodzia, ks. prof. Józefa Krukowskiego, ks. prof. Mirosława Sitarza i wydana w Lublinie w 2013 r. w Towarzystwie Naukowym Katolickiego Uniwersytetu Lubel-

² Na uwagę zasługują ogólne opracowania historyczne, będące próbą stworzenia syntezy dla przeszłości parafii: E. Wiśniowski, *Parafie w średniowiecznej Polsce. Struktura i funkcje społeczne*, Lublin 2004; S. Litak, *Parafie w Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku*, Lublin 2004.

skiego Jana Pawła II. Książka jest pokłosiem Międzynarodowej Konferencji Naukowej i Walnego Zebrania Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, które odbyło się w Gdańsku w dniach 9-11 września 2012 r.

Publikacja wpisuje się w serię wydawniczą Wydziału Nauk Prawnych pod patronatem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, w ramach studiów z zakresu prawa kanonicznego pod redakcją Józefa Krukowskiego i Mirosława Sitarza. Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Recenzentami książki są ks. dr hab. Tadeusz Guz, prof. KUL i prof. dr hab. Mieczysław Sawczuk.

Opracowania zawarte w recenzowanej publikacji dotyczą problematyki parafii w ujęciu wielopłaszczyznowym: teologicznym, prawnym i pastoralnym. Teksty zawarte w publikacji dotyczą problematyki współczesnego pojmowania parafii, zgodnie z postanowieniami KPK z 1983 r., które zostały zredagowane przez Papieską Komisję ds. Rewizji KPK w oparciu o eklezjologię Soboru Watykańskiego II.

Parafia posiada osobowość kanoniczną i cywilną. Stąd też może uczestniczyć w porządku prawnym na terytorium danego państwa. Uwzględnienie w publikacji pozycji parafii i reprezentującego ją proboszcza w polskim prawie, zgodnie z aktualnym ustawodawstwem krajowym i Konkordatem z 1993 r., wydaje się zabiegiem niezwykle potrzebnym dla właściwego zrozumienia mechanizmów prawnych oraz umiejscowienia parafii w porządku prawnym dla osób odpowiedzialnych za jej tworzenie i funkcjonowanie.

Na książkę składa się 11 artykułów, które mogą stanowić cenne źródło przede wszystkim dla bieżącej działalności parafii, gdyż ujmują ich prawne usytuowanie w świetle obowiązującego prawa kościelnego i państwowego. Jednocześnie opracowanie to może pretendować do swoistego komentarza do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (kan. 515-552).

Publikację otwiera artykuł kard. Francesco Coccopalmerio na temat koncepcji parafii według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (*Il concetto di parrocchia nel CIC 1983*). Autor zajął się poszczególnymi elementami Kodeksu, którego kanony stały się podstawą do namysłu nad parafią jako wspólnotą wierzących (*comunità di fedeli*), następnie skupił się na wymiarze terytorialnym (*territoriale*), lokalnym (*lokale*), funkcjonowaniu w ramach Kościoła partykularnego (*nella Chiesa particolare*), poddał analizie wspólnotę, na czele której stoi duszpasterz – proboszcz (*il cui presidente è un parroco, cioè un presbitero, pastore proprio*), wykonujący swój urząd pod zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego (*il quale compie il suo ufficio sotto l'autorità del Vescovo diocesano*), współpracującego z innymi kapłanami, diakonami

i wiernymi świeckimi (*con la collaborazione di altari presbiteri, di diaconi e dei fedeli laici*). Następnie kardynał poddał analizie inne elementy określające parafię. Przede wszystkim zwraca uwagę czytelnika, że parafia jest na swój sposób Kościołem. Wskazuje także, że różni się od wielu społeczności, które są w diecezji. W artykule odnajdziemy krótkie podsumowanie tak rozumianej koncepcji parafii. Bardzo cennym elementem tego opracowania są wynikające z analizowanego wcześniej prawnego rozumienia parafii, przytoczone przez autora niektóre implikacje pastoralne³.

W kolejnym artykule prof. dr hab. Bartosz Rakoczy⁴ omawia pozycję parafii w prawie polskim. Autor zauważa, że prawodawca kościelny reguluje praktycznie każdy aspekt jurydyczny funkcjonowania parafii, którą traktuje w sposób szczególny. Natomiast z punktu widzenia prawodawcy polskiego

³ Francesco Coccopalmerio urodził się 6 marca 1938 r. w San Giuliano Milanese (Włochy), 28 czerwca 1962 r. przyjął święcenia kapłańskie. Rok później uzyskał licencjat z teologii. Następnie studiował w Rzymie na wydziale prawa kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, gdzie uzyskał doktorat w 1968 r., zarazem specjalizował się w zakresie teologii moralnej w Papieskiej Akademii Alfonsjańskiej, a także w Mediolanie, na wydziale prawa Katolickiego Uniwersytetu „Sacro Cuore”. 8 kwietnia 1993 r. Jan Paweł II mianował go biskupem pomocniczym (tyt. Celiana) w Mediolanie; sakrę biskupią przyjął 22 maja. Zajmował się głównie dziedzinami kultury i ekumenizmu oraz kwestiami prawnymi. Od 1999 r. był przewodniczącym Rady ds. Prawnych Konferencji Episkopatu Włoch. 15 lutego 2007 r. Benedykt XVI powierzył mu funkcję przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych. Jest też członkiem Kongregacji Nauki Wiary, Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej i Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijańców oraz honorowym kapelanem Suwerennego Zakonu Kawalerów Maltańskich. Od 2008 r. jest głównym doradcą Unii Włoskich Prawników Katolickich. Wykładał prawo kanoniczne na Wydziale Teologicznym Północnych Włoch i na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. Kreowany kardynałem przez Benedykta XVI 18 lutego 2012 r. 22 grudnia 2012 r. mianowany przez Benedykta XVI członkiem Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

⁴ Bartosz Rakoczy urodził się w 1973 r., prawnik, specjalista prawa ochrony środowiska, prawa wyznaniowego i kanonicznego. W 2001 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych, w 2006 r. stopień doktora habilitowanego, w 2008 r. uzyskał tytuł prof. nadzw. Uniwersytetu Gdańskiego, a w 2009 r. tytuł prof. nadzw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, zaś postanowieniem z dnia 5 grudnia 2011 r. Prezydenta RP nadano mu tytuł naukowy profesora nauk prawnych. Kierownik Katedry Prawa Ochrony Środowiska Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Członek Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego. Radca prawny. Jest adwokatem Gnieźnieńskiego Trybunału Metropolitarnego orzekającego w sprawach dotyczących małżeństw kościelnych. Prowadzi seminarium doktoranckie w Instytucie Nauk Prawnych PAN w Warszawie. W 2009 r. powołany przez Ministra Środowiska w skład Państwowej Rady Ochrony Przyrody na kadencję 2009-2014, sekretarz Wydziału IV Towarzystwa Naukowego w Toruniu – Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych.

parafia nie cieszy się jakimś nadzwyczajnymi względami czy zainteresowaniem. Traktowana jest jako jedna z wielu osób prawnych. Prof. Rakoczy celem swego opracowania uczynił określenie pozycji prawnej parafii z uwzględnieniem osobowości prawnej prawa polskiego. W tekście odnajdziemy również kwestie związane z organem parafii, jakim jest proboszcz, który w prawie ma swoją pozycję prawną. Artykuł dotyka zagadnień przede wszystkim z zakresu prawa cywilnego, jednak są również wskazane pewne aspekty administracyjno- i karnoprawne.

Erygowanie parafii z punktu widzenia prawodawcy polskiego pozostaje obojętne do chwili, gdy parafia, po dokonaniu określonych czynności związanych ze zgłoszeniem jej utworzenia do wojewody, uzyska osobowość prawną. Organami osób prawnych dla parafii są proboszcz lub administrator, dla kościoła rektoralnego – rektor. Na mocy Konkordatu podpisanego w Warszawie 28 lipca 1993 r. Rzeczpospolita Polska uznaje osobowość prawną wszystkich instytucji kościelnych terytorialnych i personalnych, które taką osobowość uzyskały na podstawie przepisów prawa kanonicznego. Władza kościelna musi jednak dokonać stosownego powiadomienia organów państwowych. Jak podkreśla autor artykułu, uzyskanie przez parafię osobowości prawnej prawa polskiego pociąga za sobą określone wielopłaszczyznowe i niekiedy nieuświadomione przez proboszczów konsekwencje prawne. Podstawową konsekwencją jest to, że parafia wyposażona jest w zdolność prawną, która daje jej możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków w sferze prawa cywilnego oraz w zdolność do czynności prawnej, która umożliwia tworzenie, wnoszenie i kształtowanie stosunków prawnych za pomocą własnych działań. Zdolności te czynią z parafii równoprawny podmiot, mogący uczestniczyć w stosunkach cywilnoprawnych razem z innymi podobnymi podmiotami. Umożliwia to także bycie właścicielem ruchomości i nieruchomości. Kolejną konsekwencją wymienioną przez Rakoczego jest możliwość zawierania każdego rodzaju umów oraz możliwość bycia spadkobiercą czy posiadaczem majątkowych praw autorskich i tym podobnych. Obok tego osobowość prawna pociąga za sobą szereg obowiązków, co skutkować może tym, iż parafia może być pociągnięta do odpowiedzialności cywilnej, na równi z każdym innym podmiotem. Autor podkreśla także, że parafia jest osobą prawną prawa kanonicznego i osobą prawną prawa polskiego. Stąd działa w dwóch systemach prawnych, formalnie od siebie niezależnych. Dlatego też proboszcz reprezentujący parafię musi w swojej działalności uwzględnić przepisy obu Kodeksów. Parafia wyposażona jest także w zdolność sądową i procesową, co oznacza, że może pozywać, ale też może być pozywaną.

Autor artykułu zaznacza także, że przyjęcie, iż proboszcz jest organem parafii, oznacza w konsekwencji to, że parafia składa stosowne oświadczenie woli i dokonuje stosownych czynności poprzez działania proboszcza. Tym samym parafia jest całkowicie odrębnym i samodzielny podmiotem od proboszcza, który reprezentuje parafię na zewnątrz. Rakoczy stawia także postulat, by zbadać, kiedy proboszcz składa oświadczenie woli w imieniu własnym i na własny rachunek, a kiedy czyni to w imieniu parafii i na rachunek parafii. Proboszcz, jako organ parafii, może jednocześnie dokonywać z tą parafią czynności prawnych.

Wartym zauważenia jest także fakt, że odrębnie istnieje majątek parafii i odrębnie majątek proboszcza. Proboszcz swoim działaniem lub zaniechaniem może doprowadzić do powstania odpowiedzialności parafii i odpowiedzialności proboszcza wobec osób trzecich. Może mieć ona wymiar cywilnoprawny, administracyjnoprawny, karnoprawny. Autor wskazuje również, że gdyby proboszcz dopuścił się przestępstwa, to parafii przysługuje przymiot pokrzywdzonej i może dochodzić ochrony swoich praw w postępowaniu karnym.

Osobowość prawna parafii ma znaczenie nie tylko dla funkcjonowania tej parafii w obrocie cywilnoprawnym, ale również w prawie administracyjnym. Może być zatem adresatem różnego rodzaju zezwoleń, pozwoleń, koncesji i innego rodzaju decyzji administracyjnych. Parafię obciążają ponadto obowiązki o charakterze publicznoprawnym, takie jak np. podatkowe, w zakresie ochrony środowiska, utrzymania czystości i porządku.

Osobowość prawna parafii wiąże się również z wykonywaniem niektórych zadań publicznych, jak prowadzenie cmentarzy wyznaniowych. W przypadku, gdy w miejscowości jest brak innego cmentarza komunalnego, proboszcz jest obowiązany umożliwić pochowanie na cmentarzu, bez jakichkolwiek dyskryminacji, osób zmarłych innego wyznania lub niewierzących. Nie pociąga to jednak za sobą konieczności obrzędów religijnych (art. 8 ust. 2 ustawy z 1959 r. o cmentarzach). Osobowość prawna parafii pozwala także na uznawanie parafii za przedsiębiorcę rynku usług pogrzebowych i cmentarnych.

W kolejnym artykule, autorstwa bpa Krzysztofa Nitkiewicza, odnajdziemy informacje na temat proboszcza terytorialnego i proboszcza personalnego. Autor w swoim tekście umiejscawia najpierw proboszcza w strukturach kościelnych, powołując się na definicję proboszcza zawartą w KPK, kan. 519 i KKKW, kan. 281 § 1. Nitkiewicz zaznacza, że proboszcz jest szczególnym współpracownikiem biskupa diecezjalnego, przedłużeniem jego pasterskiej troski w powierzonej sobie parafii. Następnie biskup dokonuje rozróżnienia

tych dwóch kategorii proboszczów. Wynika ono z istnienia parafii terytorialnej i personalnej. Jednocześnie należy podkreślić, że element terytorialny pozostaje nadal zasadą organizacji struktur kościelnych, kryterium służącym ustaleniu właściwego pasterza wiernych i jurysdykcji i działalności duszpasterzy. Autor przywołuje tradycję z tym związaną i odpowiednie przepisy prawne, wzbogacone o liczne publikacje w tym zakresie⁵.

Bp Nitkiewicz w kolejnej części swojego tekstu analizuje kompetencje i wzajemne odniesienia proboszcza terytorialnego i personalnego. Stwierdza tym samym, że parafianami proboszcza terytorialnego są ci, którzy posiadają stałe i tymczasowe zamieszkanie w granicach parafii, także przebywający tam tułacze i podróżni. Nie podlegają proboszczowi terytorialnemu znajdujące się w granicach parafii instytuty życia konsekrowanego, seminarium duchowne oraz siedziba poselstwa papieskiego (np. nuncjatura), za wyjątkiem zawieranych w nich małżeństw. Kodeks kościelny w kan. 518 poleca w razie takiej konieczności tworzenie parafii personalnych (m.in. z racji obrządku, języka narodowości). Parafianami proboszcza personalnego są powierzeni mu w dekrecie wierni. Personalny charakter parafii nie wyklucza także elementu terytorialnego. Autor podkreśla fakt, że prawa i obowiązki proboszcza personalnego są co do istoty takie same jak proboszcza terytorialnego, za wyjątkiem asystowania przy zawieraniu małżeństw (KKK, kan. 1109-1110, KKKW, kan. 829 § 1-2).

Autor tekstu omawia także prawną sytuację duszpasterstwa wojskowego i kompetencji kapelanów wojskowych oraz szerzej duszpasterstwo wiernych

⁵ Krzysztof Nitkiewicz urodził się 17 lipca 1960 r. w Białymstoku. Ukończył tam V Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego. W latach 1979-1985 odbył studia w Archidiecezjalnym Wyższym Seminarium Duchownym w Białymstoku. Święceń prezbyteratu udzielił mu 19 czerwca 1985 r. bp Edward Kisiel, administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku. Magisterium z teologii uzyskał w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W latach 1986-1991 odbył studia specjalistyczne w zakresie prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, które ukończył ze stopniem doktora. W latach 1991-1992 pracował jako wiceoficjał Sądu Metropolitalnego w Białymstoku i wykładowca prawa kanonicznego w białostockim seminarium duchownym. Od 1992 ponownie przebywał w Rzymie, pracując jako urzędnik Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich. W 2002 objął funkcję podsekretarza tej dykasterii. Rok później został radcą w Najwyższej Radzie Papieskich Dziel Misyjnych. W latach 1995-2008 był postulatorem w procesie beatyfikacyjnym ks. Michała Sopoćki. 13 czerwca 2009 r. papież Benedykt XVI mianował go biskupem diecezjalnym diecezji sandomierskiej. W strukturach KEP jest przewodniczącym Zespołu ds. Kontaktów z Polską Radą Ekumeniczną oraz Rady ds. Ekumenizmu, a także członkiem Kościelnej Komisji Konkordatowej i Zespołu ds. Ruchów Intronizacyjnych. Pełni również funkcję konsultora Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych.

katolickich Kościołów Wschodnich. Posiadają one, podobnie jak w Kościele łacińskim, strukturę parafialną. Zazwyczaj są to parafie terytorialne z proboszczem terytorialnym na czele. Biskup omawia także instytucje nazywane powszechnie ordynariatami wschodnimi lub obrządkowymi. Są one hierarchiczną strukturą personalną, ustanowioną w celu zapewnienia opieki duszpasterskiej wiernym katolickich Kościołów wschodnich, którzy nie posiadają na danym terytorium własnej hierarchii.

Ciekawą częścią omawianego artykułu jest przedstawienie stanu prawnego ordynariatów dla byłych anglikanów oraz duszpasterstwa migrantów. Autor konkluduje swój artykuł stwierdzeniem, że kryterium terytorialne i personalne odgrywa znaczącą rolę w sposobie organizacji parafii i wypełnianiu posługi przez jej proboszcza.

Recenzowana pozycja książkowa w swej kolejnej odsłonie prezentuje artykuł ks. Wojciecha Góralskiego⁶ na temat prawnego usytuowania wikariusza parafialnego niegdyś i obecnie. Autor zaznacza we wstępie, że w wypełnianiu przez proboszcza zadań duszpasterskich w parafii wspierają go wikariusze parafialni, pozostając pod jego zwierzchnictwem. Ich codzienną posługę w parafiach docenił Sobór Watykański II w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów „Christus Dominus”, uznając ją za „wybitną i czynną” współpracę w dziele duszpasterskim.

Artykuł ks. prof. Góralskiego podzielony został na trzy zasadnicze części. W pierwszej autor omawia genezę, początki i rozwój urzędu wikariusza parafialnego do regulacji KPK z 1917 r. Następnie obszernie omawia ten urząd

⁶ Wojciech Góralski urodził się 19 marca 1939 r. w Poznaniu. Edukację na poziomie podstawowym i średnim ukończył w Płocku. W 1955 r. wstąpił tam do Wyższego Seminarium Duchownego, po ukończeniu którego 20 sierpnia 1961 r. z rąk bpa Tadeusza Pawła Zakrzewskiego otrzymał święcenia kapłańskie. W 1961 r. rozpoczął studia z zakresu prawa kanonicznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, zakończone uzyskaniem tytułu magistra i licencjata prawa kanonicznego. Następnie udał się na studia kanonistyczne w Rzymie, gdzie mieszkał w Papieskim Instytucie Polskim. Po powrocie do kraju w roku 1969 r. został kanclerzem Kurii Diecezjalnej w Płocku. Od 1970 r. był wykładowcą w WSD w Płocku, pełniąc w latach 1984-1986 funkcję jego rektora. Jednocześnie wykonywał urząd obrońcy węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim w Płocku. W latach 1977-1996 był zatrudniony jako wykładowca KUL. W 1989 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nauk prawnych. W 1996 r. został powołany na stanowisko dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie i kierownika Katedry Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego tej uczelni. Sprawował też urząd prorektora UKSW. Jako jeden z przedstawicieli Stolicy Apostolskiej uczestniczył w negocjacjach nad zawartym w 1993 r. konkordatem z Rzeczpospolitą Polską. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego i Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

w świetle KPK z 1917 r., gdzie prawodawca wyróżniał pięć kategorii wikariuszy parafialnych (wikariusz osoby prawnej, wikariusz zarządca, wikariusz zastępca, wikariusz pomocnik, wikariusz współpracownik). Autor pokrótce charakteryzuje poszczególne kategorie oraz konkluduje wskazaniem ich prawnej precedencji. W kolejnej części przedstawiony został urząd wikariusza parafialnego w obowiązującym KPK z 1983 r. Wskazuje tutaj na nowe ujęcie funkcji wikariusza, jego mianowanie, obowiązki i uprawnienia, przysługujące mu ofiary za pracę duszpasterską oraz możliwość usunięcia z urzędu.

Jak stwierdza autor w zakończeniu artykułu, urząd wikariusza parafialnego, wyrosły na gruncie potrzeb duszpasterskich, już w pierwszych stuleciach istnienia Kościoła, kształtował się pod wpływem zmieniających się warunków. Znaczącą cezurą w ewolucji tego urzędu był wiek XII, kiedy coraz bardziej powszechna stawało się udzielanie święceń bez przydzielenia konkretnego kościoła. Wówczas angażowanie wikariuszy było całkowicie zależne od proboszczów. Powszechną praktykę przyjmowania przez proboszcza kapłanów do pomocy usankcjonował Sobór Trydencki. Natomiast od końca XVIII w. powoli utrwał się zwyczaj desygnowania wikariuszy przez biskupów, co zostało potwierdzone przez Stolicę Apostolską. Kolejnymi znaczącymi etapami w ewolucji tego urzędu były KPK z 1917 i 1983 r.

W funkcjonowaniu parafii istotną rolę odgrywają rady parafialne, które są przedmiotem naukowej refleksji w kolejnym artykule autorstwa ks. Józefa Wroceńskiego⁷. Autor na samym wstępie zaznacza, że rady parafialne związane są ściśle z nauką Soboru Watykańskiego II. Także KPK z 1983 r. otworzył przed ludźmi świeckimi szerokie możliwości czynnego uczestniczenia w życiu Kościoła. Chcąc uczynić z parafii żywą wspólnotę Ludu Bożego, kościelny ustawodawca przewiduje utworzenie dwóch organów konsultacyjnych: parafialnej rady duszpasterskiej i parafialnej rady do spraw ekonomicznych. Dotyczą tego kanony 536 i 537, stąd wymagają one doprecyzowania

⁷ Józef Wroceński urodził się w 1952 r. Należy do Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego, profesor doktor habilitowany nauk prawnych. Rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK w roku 1983. Tytuł doktora habilitowanego uzyskał w 1998 a w roku następnym mianowany został profesorem UKSW i powołany na stanowisko kierownika Katedry Kościelnego Prawa Osobowego. W latach 1999-2005 pełnił funkcję prodziekana a od roku 2005 dziekana tegoż wydziału. Obecnie jest także kierownikiem Katedry Ustroju Kościoła. W swoich badaniach zajmuje się wewnętrzną strukturą Kościoła i jego relacjami z państwem. Pełnił wiele funkcji w Zgromadzeniu Księży Sercanów, m.in. był radnym prowincjalnym. Obecnie jest członkiem Komisji Prawniczej przy Przełożonym Generalnym w Rzymie. Jego zaangażowania wiążą się również z udziałem w pracach KEP, m.in. jako konsultanta sekretarza generalnego a obecnie konsultora Rady Naukowej tej Konferencji.

poprzez prawodawstwo partykularne oraz komentarze, czego niniejszy artykuł z całą pewnością jest przykładem.

Ks. Wroceński pokrótce przybliży początki instytucji rad parafialnych, motywy ich powstawania, odwołując się do odpowiednich zapisów z soborów i kodeksów prawnych Kościoła. Następnie przechodzi do omówienia stanowiska Soboru Watykańskiego II w sprawie rad parafialnych. Autor podaje dokumenty, w których wspomniane są odpowiednie przepisy o radach parafialnych, zarówno w wymiarze ogólnokościelnym jak i na gruncie naszego kraju.

W kolejnej części omawianego artykułu znajdziemy analizę obowiązujących unormowań dotyczących rad parafialnych, dowiemy się m.in. o tym, kto powinien wchodzić w skład rady parafialnej, jakie są wymagania stawiane członkom rad i formy ich działania. Autor stawia także pytanie, jaki jest walor prawny decyzji podejmowanych przez radę parafialną.

W drugiej części artykułu omówiona została parafialna rada do spraw ekonomicznych, której powołanie jest obligatoryjne w każdej parafii, bowiem każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych. Regulują to synody polskie oraz niekiedy prawo partykularne. W tekście znajdziemy odpowiedź na pytania jakimi prawami rządzą się te rady, kto może być jej członkiem i kto je powołuje, jakie są wymagania stawiane członkom rad, jaki jest zakres ich działania, zadania.

W konkluzji autor stwierdza, że czynny udział wiernych świeckich w życiu Kościoła nie został wprowadzony przez Sobór Watykański II, ale ma swoją bogatą historię sięgającą XIII w. Jednak oficjalną formę instytucjonalną nadał tej praktyce KPK z 1917 r., a Sobór Watykański II i Kodeks Jana Pawła II je rozwinęły i dostosowały do obecnych warunków i potrzeb.

Problematykę związaną zarządzaniem parafią w sytuacjach nadzwyczajnych podejmuje w kolejnym artykule ks. Mirosław Sitarz⁸. Wychodzi on od

⁸ Mirosław Sitarz urodził się 21 czerwca 1964 r. w Biłgoraju. Po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącym w Józefowie wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie. Świecenia kapłańskie przyjął 10 grudnia 1988 r. z rąk bpa Bolesława Pylaka. 30 marca 1992 r. został powołany do pracy w Kurii Metropolitalnej na stanowisku referenta w Wydziale Duszpasterskim i Wizytatora Archidiecezjalnego. W październiku 1992 r. skierowany na studia stacjonarne na Wydziale Prawa Kanonicznego i Świeckiego KUL. 1 października 1996 r. został zatrudniony jako asystent (od 2001 jako adiunkt) w katedrze *Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego* Wydziału Prawa Kanonicznego i Świeckiego KUL. Pracę doktorską obronił 15 czerwca 1998 r. Na podstawie ogólnego dorobku naukowego i rozprawy pt. *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku* habilitował się 27 stycznia 2009 r. Od 1 października 2009 r. kieruje powierzoną mu Katedrą *Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego* KUL.

rozumienia trzech sytuacji rozróżnianych w kanonistyce, w których znaleźć się może każdy urząd kościelny: *sede plena*, *sede impedita*, *sede vacante*. Do sytuacji nadzwyczajnych KPK z 1983 r. zalecza dwie ostatnie. Autor wskazuje sytuacje nadzwyczajne na urządzie proboszcza, wylicza i omawia przyczyny powstania sytuacji *sede vacante* (usunięcie, przeniesienie, zrzczenie). Następnie paralelnie omawia przyczyny powstania sytuacji *sede impedita* (uwięzienie, zesłanie, wygnanie, niezdolność, słabe zdrowie). Dalej w tekście odnajdziemy wskazanie na dwa etapy postępowania w powyższych sytuacjach. Pierwszy to zarządzanie parafią przed ustanowieniem administratora parafii, a drugi od ustanowienia administratora parafii do *sede plena*. W etapach tych autor wskazał m.in. na prerogatywy i obowiązki osób odpowiedzialnych za prawidłowe funkcjonowanie parafii. W ostatniej części odnajdziemy także informacje na temat zarządzania w parafiach powierzonych zespołowi kapłanów oraz zarządzania w sytuacjach nadzwyczajnych na urządzie rektora kościoła i kapelana. We wnioskach autor stawia postulaty badawcze dotyczące tego zagadnienia i wskazuje na konkretne rozwiązania wspomagające w takich sytuacjach nadzwyczajnych.

Kolejny artykuł ks. prof. Antonio Viana⁹ z Uniwersytetu Nawarry w Pamplunie dotyczy parafii bez własnego proboszcza i założeń kan. 517 § 2 KPK. Tekst rozpoczyna analiza konsekwencji sytuacji niedostatecznej ilości duchownych i możliwych rozwiązań proponowanych przez prawo kanoniczne. Dalej autor przedstawia podstawową charakterystykę kan. 517 § 2, odnoszącego się do parafii już utworzonych bez własnego proboszcza. Ana-

⁹ Antonio Viana Tomé urodził się 3 stycznia 1957 r. w Vigo (Pontevedra) w Hiszpanii. Święcenia kapłańskie przyjął w Rzymie 31 maja 1984. W 1979 r. obronił licencjat z prawa cywilnego na Universidad de Deusto. W 1984 obronił z wyróżnieniem pracę doktorską z prawa kanonicznego na Universidad de Navarra, a trzy lata później na tym samym uniwersytecie pracę doktorską z prawa cywilnego. W latach 1988-1990 studiował w Monachium (Niemcy) na Ludwig-Maximilians-Universität (1988-1989) i Goethe-Institut (1990). Przez dwa kolejne lata studiował na Universidad de Bamberg, prowadząc badania we współpracy z prof. Alfredem E. Hieroldem. Od 1985 r. jest wykładowcą Universidad de Navarra i specjalistą w dziedzinie organizacji kościelnych. Od 2005 r. jest profesorem zwyczajnym na Wydziale Prawa Kanonicznego Universidad de Navarra, a od 2012 r. pełni funkcję dziekana tego wydziału. Ponadto w latach 1991-2009 był dyrektorem czasopisma „Ius Canonicum”, a w latach 2002-2004 wiceprzewodniczącym Asociación Española de Canonistas. Od 2011 jest członkiem Rady Kierującej Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici promovendo, a także Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Autor 6 książek, 63 artykułów naukowych i współredaktor 3 dzieł, w tym siedmiotomowego *Diccionario General de Derecho Canónico* (Pamplona 2012). Ponadto jest recenzentem 47 książek i promotorem 11 przewodów doktorskich.

lizie poddane zostały obowiązki biskupa, kapłana-dyrektora w przypadkach przewidzianych w omawianym kanonie KPK oraz status diakona. Prof. Viana szeroko analizuje również sytuację wiernych, którzy uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię bez własnego proboszcza (ich funkcje, selekcja i nominacja kandydatów). Zwieńczeniem artykułu jest ukazanie przez autora kwestii dotąd nierozwiązanych oraz zagadnień teoretycznych i niejasności. Tekst wieńczy sformułowanie przytoczone za Janem Pawłem II, że problem powszechnego braku liczby wyświęconych szafarzy nie może zostać istotowo rozwiązany ich zastępstwem ze strony wiernych świeckich.

Dwa kolejne artykuły dotyczą kompetencji proboszcza. Pierwszy z nich, autorstwa ks. prof. Józefa Krzywdy CM¹⁰, omawia kompetencje proboszcza w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła. Problematyka ta, zdaniem autora, dotyczy jednego z podstawowych i najważniejszych zadań, jakie Chrystus przekazał Apostołom i ich następcom. W artykule uwzględnione zostały głównie te kwestie, które wynikają szczególnie z uprawnień proboszcza i jego obowiązków w tej materii. Najpierw odnajdziemy więc informacje na temat źródeł, motywów i celu realizacji nauczycielskiej misji Kościoła. Następnie omówiony został tytuł teologiczno-prawny kompetencji proboszcza w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła oraz podstawowe formy i warunki jej realizacji w obrębie parafii. Zwieńczenie tekstu to przedstawienie jednego

¹⁰ Józef Krzywda urodził się 12 kwietnia 1943 r. w Górnej Wsi w powiecie olkuskim. Uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Owczarach i Woli Zachariaszowskiej. W 1957 r. rozpoczął edukację w Niższym Seminarium Księża Misjonarzy w Krakowie. W 1961 r. wstąpił do nowicjatu Księża Misjonarzy. Święcenia kapłańskie przez posługę bpa Jana Pietraszki przyjął 24 maja 1969 r. w Krakowie. 5 maja 1977 r. uzyskał tytuł doktora z zakresu prawa kanonicznego na ATK w Warszawie. Pracował jako wykładowca prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy. W 1977 r. został dyrektorem kleryków Polskiej Prowincji Księża Misjonarzy. W tym samym roku został zatrudniony jako adiunkt na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK. W 1980 r. wyjechał do pracy duszpasterskiej na Madagaskarze (1980-1984). Pracował również jako wykładowca prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym w Tananariwie. Po rocznym pobycie w Paryżu został skierowany do pracy w Krakowie i ponownie podjął wykłady z prawa w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy. W 1997 r. rozpoczął wykłady w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Papieski Jana Pawła II). 19 lutego 1998 r. uzyskał tytuł doktora habilitowanego. 26 maja 2000 r. został prodziekanem Wydziału Teologicznego PAT w Krakowie (2000-2003). W 2001 r. przystąpił do Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. 18 czerwca 2001 został dyrektorem Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego w Krakowie (2001-2004). 1 października 2001 r. został profesorem nadzwyczajnym PAT. Od 2002 r. jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Kanonistów. 5 kwietnia 2005 r. został dyrektorem Instytutu Prawa Kanonicznego PAT. 10 lutego 2010 r. otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych.

z warunków owocnego głoszenia Ewangelii, jakim jest poznanie wspólnoty parafialnej.

Kolejny artykuł dotyczy kompetencji proboszcza w realizacji uświęcającego zadania Kościoła. Jego autor, ks. prof. Józef Krukowski¹¹, na początku ustala znaczenie podstawowych dla tego zagadnienia terminów: pojęcie zadania uświęcania, podmioty sprawowania zadania uświęcającego, pojęcie proboszcza jako przedmiotu wykonującego zadanie uświęcania, pojęcie kompetencji proboszcza. Dalej autor analizuje pojęcie „funkcji specjalnie powierzonych proboszczowi”. Tutaj znajdziemy m.in. omówienie genezy tych funkcji, ich katalog (udzielanie chrztu, udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, udzielanie wiatyku i sakramentu chorych oraz błogosławieństwa apostołskiego, asystowanie przy zawieraniu małżeństwa i błogosławienie nowożeńców, odprawianie pogrzebów, błogosławienie źródła wody chrzcielnej w okresie wielkanocnym, prowadzenie procesji poza kościołem oraz udzielanie uroczystych błogosławieństw poza kościołem, udzielanie uroczystych błogosławieństw poza budynkiem kościelnym, bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta nakazane). Autor przytacza także inne funkcje powierzone proboszczowi, będące uzupełnieniem katalogu funkcji wymienionych w kan.

¹¹ Józef Krukowski urodził się 4 stycznia 1936 r. W 1953 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, które ukończył, przyjmując święcenia kapłańskie. Jednocześnie odbył studia na Wydziale Teologii KUL i uzyskał w 1959 r. tytuł magistra teologii. Studiował na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL, które ukończył w 1964 r., uzyskując stopień magistra i licencjata prawa kanonicznego. Następnie został zatrudniony jako asystent na tymże Wydziale. W 1968 r. uzyskał stopień doktora nauk prawnych, a w 1973 r. stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego; w 1974 r. został mianowany docentem; w 1978 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, w 1985 r. profesora zwyczajnego. W latach 1964-1972 sprawował urząd notariusza i następnie, do 2002 r., sędziego Sądu Metropolitalnego w Lublinie. W latach 1978-1987 był dziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego KUL. Wykładał m.in. w KUL (od 1964), w ATK (1993-1999) i w UKSW (od 1999) oraz za granicą. W latach 1975-1981 był członkiem Komisji Prawnej Episkopatu Polski, w latach 1993-1997 pełnił funkcję przedstawiciela Episkopatu Polski w Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego oraz eksperta sejmowej Komisji Nadzwyczajnej ds. rozpatrzenia projektu ustawy o ratyfikacji Konkordatu między Stolicą Apostolską i Polską. W latach 1998-2001 był członkiem Doradczego Komitetu Prawnego przy MSZ. W latach 1980-1984 członek Komitetu Nauk Prawnych PAN; 1990-1993 członek Centralnego Komitetu ds. Tytułu i Stopni Naukowych przy Premierze Rady Ministrów w Warszawie. Od 1989 r. jest założycielem i prezesem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Wypromował 203 magistrów i 46 doktorów nauk prawnych. W 1985 r. przez papieża Jana Pawła II został powołany w skład międzynarodowego zespołu konsultorów Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych.

530 (obowiązek troski o to, aby Eucharystia stała się centrum życia parafialnego i częste przystępowanie wiernych do sakramentów Najświętszej Eucharystii i pokuty, obowiązek ofiarowania Mszy świętej za parafian we wszystkie niedziele i święta nakazane we własnej diecezji, uprawnienie i obowiązek do spowiadania wiernych na mocy urzędu, władza udzielania dyspens małżeńskich osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci i w wypadku nagłym, uprawnienie do udzielania dyspens lub zmiany ślubu prywatnego, władza do zawieszenia, dyspensowania lub zmiany przysięgi przyrzekającej, władza udzielania dyspens lub zmiany dotyczącej obowiązku przestrzegania dni świątecznych i postu). We wnioskach końcowych autor analizuje stan obecnych badań i debaty naukowej nad omawianym zagadnieniem, porównując stan prawny z 1917 r. z obecnym.

Funkcjonowanie parafii integralnie związane jest z obowiązkiem prowadzenia kancelarii parafialnej. Wybrane zagadnienia z tego tematu prezentuje w swoim artykule ks. prof. Wiesław Wenz¹². Kancelaria parafialna ma być postrzegana jako miejsce istotne dla realizacji podstawowych celów wspólnoty parafialnej. Kancelaria parafialna jest także przestrzenią posługiwania duszpasterskiego. Autor przedstawia osoby odpowiedzialne za kancelarię parafialną i ich obowiązki kanoniczne w tym względzie (biskup diecezjalny, proboszcz parafii, wikariusz parafialny, świeccy). Następnie wskazuje na wspólne zasady jednolitego prowadzenia ksiąg metrykalnych. W przestrzeni tego zagadnienia analizuje księgi jako źródło kościelnych dokumentów publicznych, obowiązek prowadzenia ksiąg metrykalnych, osoby uprawnione do sporządzania akt metrykalnych, stosowanie właściwych formularzy, odrębność ksiąg dla jednorodnych akt metrykalnych, miejsce sporządzania ksiąg metrykalnych, rzetelność i sumiennosc w tworzeniu aktów metrykalnych, źródła dla urzędowych zapisów w księgach metrykalnych, sprostowania urzędowe zapisów metrykalnych, uprawnione zmiany treści zapisów metry-

¹² Wiesław Wenz urodził się 20 maja 1957 r. w Tarnowie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu. 24 kwietnia 1982 roku przyjął święcenia kapłańskie w Krakowie, z rąk bpa Albina Małysiaka. Doktorat (1998) i habilitację (2001) uzyskał z zakresu teologii prawa kanonicznego, profesor nadzwyczajny (2003), profesor zwyczajny (2010). Inkardynowany do archidiecezji wrocławskiej 18 sierpnia 1998 r. Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego PWT we Wrocławiu, wykładowca prawa kanonicznego w PWT we Wrocławiu, Wikariusz Sądowy Metropolitalnego Sądu Duchownego we Wrocławiu (od 2009), prorektor Papieskiego Wydziału Teologicznego ds. naukowo-dydaktycznych (2001-2007), wikariusz biskupi ds. instytutów życia konsekrowanego w Archidiecezji Wrocławskiej (2004-2009), obrońca węzła małżeńskiego w Metropolitalnym Sądzie Duchownym we Wrocławiu (1986-2009).

kalnych, alfabetyczny skorowidz akt metrykalnych, obowiązek wydania odpisu akt metrykalnych, sporządzanie kopii ksiąg metrykalnych, uprawniony wgląd w akta metrykalne, kanoniczny nadzór nad księgami parafialnymi oraz kary a bezprawne zmiany w katach metrykalnych. Ks. Wenz kończy artykuł kilkoma praktycznymi wnioskami na temat kancelaryjnego posługiwania.

Ostatnim w kolejności artykułem zamieszczonym w recenzowanej publikacji jest tekst ks. prof. Stanisława Dubiela¹³ o zarządzaniu dobrami materialnymi parafii. Kościół swoją misję wykonuje w warunkach ziemskich, dlatego musi się posługiwać środkami należącymi do porządku doczesnego. Kościół ma zagwarantowane pełne prawo do posiadania niezbędnej ilości dóbr dla realizacji swojej misji. Autor – wybitny znawca tej tematyki – analizuje zagadnienie, wychodząc od konieczności posiadania dóbr materialnych w działalności Kościoła, następnie omawia własność dóbr, pozycję prawną biskupa względem dóbr, skupiając swoją uwagę na uprawnieniach biskupa diecezjalnego, polegających na stanowieniu prawa regulującego sprawy majątkowe Kościoła partykularnego oraz jego uprawnienia majątkowe, dotyczące desygnowania osób bezpośrednio zarządzających majątkiem kościelnym. Opierając się na stosownych przepisach prawnych, bogatej literaturze przedmiotu, analizuje i omawia dobra parafialne. W artykule znajdziemy również przedstawienie kompetencji współpracowników biskupa w zarządzaniu dobrami doczesnymi: ekonomia diecezjalnego, radę ds. ekonomicznych, radę kapłańską i kolegium konsultorów. Odnosząc się do przepisów prawa kanonicznego wysuwa wniosek, iż podobne zasady obowiązują w przypadku administrowania dobrami parafialnymi. Autor wskazuje także na obowiązek sprawowania kontroli nad majątkiem kościelnych osób prawnych oraz omawia odpowiedzialność w tym względzie spoczywającą na biskupie i proboszczu. W podsumowaniu ks. Dubiel stwierdza, że prawo nakłada bardzo duże obowiązki na biskupa w sprawach dotyczących dóbr doczesnych, stąd wymaga od nich znacznej wiedzy, roztropności i rzetelności, a także posługiwania

¹³ Stanisław Dubiel urodził się 15 maja 1947 r. w Dzwoli. Studia magisterskie z zakresu teologii ukończył na KUL-u w 1971 r. Świecenia kapłańskie z rąk bpa prof. Piotra Kałwy otrzymał 13 czerwca 1971 r. W latach 1982-1986 podjął studia specjalistyczne na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL, które ukończył otrzymując tytuł magistra i licencjata z zakresu prawa kanonicznego. W 1993 r. ukończył studia doktoranckie obroną rozprawy doktorskiej. W 2007 r. uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych, specjalizacja Kościelne Prawo Majątkowe. Tytuł profesora nadzwyczajnego KUL otrzymał w 2009 r. W latach 2009-2011 był kierownikiem Katedry Administracyjnego Prawa Gospodarczego KUL. Jest członkiem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, członkiem Towarzystwa Naukowego KUL.

się skutecznymi, etycznymi i korzystnymi ekonomicznie metodami zarządzania. Istotnym w tym względzie jest także nominowania ludzi odpowiednio przygotowanych i odpowiedzialnych.

Omawiana pozycja z zakresu prawa świeckiego, a nade wszystko kanonicznego jest niezwykle cennym przyczynkiem i pomocą w zarządzaniu parafiami. Wskazuje na istotne zagadnienia, z którymi codzienność parafialna musi się nieustannie konfrontować. Stąd wyjaśnienia i analizy zawarte w książce mogą i powinny być skutecznym wskazaniem na właściwe postępowanie. Publikacja, choć traktująca o normach prawnych, jest także dużą pomocą dla innych dziedzin nauki, zajmujących się w swoich badaniach rzeczywistością parafialną. Z pewnością artykuły zawarte w książce nie wyczerpują całości życia parafialnego, które nieustannie generuje nowe obszary badawcze. Książka powinna być lekturą obowiązkową dla wszystkich odpowiedzialnych za zarządzanie parafiami, jak i tych, którzy snują naukową refleksję nad najmniejszymi jednostkami administracji kościelnej.

Powinnością recenzujących jest wskazanie niedociągnięć i uchybień merytorycznych i wydawniczych. Odnośnie do zawartości trudno polemizować z treścią artykułów, których autorami są wybitni znawcy przedstawianego tematu. Szkoda jednak, że wydawca nie zadbał o sprawę priorytetową przy wydawnictwach zbiorowych, a mianowicie o krótkie notki biograficzne z profilem naukowym autora. Jest to ważna kwestia, gdyż pozwala usytuować przedstawiane zagadnienie w kontekście twórczości i obszarze badań danej osoby. Dlatego też niniejsza recenzja została wzbogacona o zwięzłe biogramy autorów publikacji. Nie wszyscy są bowiem w kraju rozpoznawani i znani. Ich znaczny dorobek może stanowić skuteczną pomocą w poszukiwaniu lub zgłębianiu interesujących nas zagadnień.

Publikacja *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim* wydana przez Towarzystwo Naukowe KUL w Lublinie w 2013 r. zasługuje na uznanie i skromnym zdaniem recenzentów powinna znaleźć miejsce w każdej kancelarii parafialnej, obok innych niezbędnych tam pomocy.